

SALVS REI PVBLICAE SVPREMA LEX ESTO.

Přímá volba prezidenta v ústavách států EU

JUDr. Jindřiška Syllová, CSc.
Ing. Mgr. Jan Němec

Parlament České republiky
Kancelář Poslanecké sněmovny
Parlamentní institut

Obsah:

ÚVODNÍ KOMENTÁŘ	3
SROVNÁVACÍ TABULKA SYSTÉMŮ PŘÍMÝCH PREZIDENTSKÝCH VOLEB V ČLENSKÝCH STÁTECH EU A VYBRANÝCH ZEMÍCH LATINSKÉ AMERIKY	7
ÚSTAVNÍ ÚPRAVA PŘÍMÉ PREZIDENTSKÉ VOLBY V ČLENSKÝCH STÁTECH EU.....	11
BULHARSKO.....	11
ČL. 93.....	11
ČL. 94.....	11
ČL. 95.....	11
FINSKO	11
FRANCIE	12
ÍRSKO	13
LITVA.....	14
POLSKO.....	14
PORTUGALSKO	15
RAKOUSKO	16
SLOVENSKO	17
SLOVINSKO.....	18

Úvodní komentář

Volební systémy pro přímé prezidentské volby se ve státech EU – s výjimkou jediného členského státu Irsko – organizují jako dvoukolová většinová volba. Této volbě se v angličtině říká *second ballot* nebo také *runoff voting*. Dvoukolová většinová volba se kromě prezidentských voleb používá i v některých parlamentních volbách a v některých amerických primárkách. Z prezidentských voleb mimo EU se dvoukolová volba v Evropě používá např. na Ukrajině, v Gruzii, Rusku, Srbsku, ve světě pak např. v Argentině nebo Brazílii (kde však jsou odlišné většiny) a v Chile.

Jak již bylo zmíněno, jedinou výjimkou z dvoukolové přímé volby je z členských států EU Irsko, kde se používá zvláštní druh systému jediného převoditelného hlasu – *instant-runoff voting* (IRV). Tento systém nevyžaduje druhé kolo, problém nedosažení absolutní většiny hlasů některým z kandidátů se řeší provedením dalších skrutinií. Volič hlasuje pro více kandidátů v pořadí, které si zvolí. Pokud žádný kandidát nezíská většinu hlasů prvního výběru, je vyřazen kandidát s nejmenším počtem hlasů a jeho hlasy jsou rozděleny zbývajícím kandidátům podle preferencí daných voliči. Tento proces se opakuje tak dlouho, dokud jeden z kandidátů, kteří vyřazeni nebyli, nemá příslušnou většinu hlasů. Výhodou tohoto systému je úspora prostředků, problémem je jeho komplikovanost pro pochopení ze strany voličů. Z tohoto důvodu se systém příliš nerozšířil do jiných států (dále se používá např. v Austrálii).

Další možností jednokolové přímé volby prezidenta je systém relativní (prosté) většiny (*first past the post*). Tento systém je v Evropě pro prezidentské volby používán jen v Bosně¹ a na Islandu.² Poměrně častý je nicméně v zemích Latinské Ameriky (např. v Panamě, Paraguayi, Venezuele, Hondurasu, Guayaně, Mexiku) a také v Jihovýchodní Asii (v Jižní Koreji, na Filipínách, v Singapuru nebo na Taiwanu) a v některých státech Afriky (v Tunisku, Zambii, Rwandě). Jeho výhodou jsou nižší finanční nároky na realizaci voleb ze strany státních autorit i na volební kampaň a rychlost zjištění výsledku, nevýhodou pak nebezpečí volby prezidenta relativně malým počtem hlasů a následné oslabení jeho demokratické legitimacy (zástupce většiny), příp. slabá podpora ze strany politických stran. Praktickým příkladem tohoto nebezpečí byla volba Rafaela Caldery ve Venezuele s 30 % hlasů v r. 1993 nebo Fidela Ramose na Filipínách v r. 1992 s 24 % hlasů. Na Taiwanu získal v r. 2000 Chen Shuibian jen 39 % hlasů.³

Systém prezidentských voleb v USA je obdobou systému *first past the post*, je však modifikován sčítáním po státech Unie, které mají určitý počet volitelů stanovený podle velikosti státu

¹ V Bosně a Hercegovině se volí vždy jeden člen prezidentství z každého společenství.

² Z ústavy Islandu se podrobnosti nedají vyčíst.

³ Pramen: Wikipedia

(resp. počtu zástupců každého státu v obou komorách Kongresu). Složitý systém různých stranických primárek v USA eliminuje část negativních vlastností systému *first past the post*, které byly uvedeny výše. Na druhou stranu mechanismus převodu voličských hlasů na hlasy volitelů může vést k tomu, že prezidentem je nakonec zvolen kandidát, který fakticky získal menší počet hlasů voličů než kandidát jiný, pokud by se hlasy počítaly na celém území USA. K takové situaci došlo např. v roce 2000 při zvolení George W. Bushe prezidentem.

Při posuzování možného dopadu konkrétního způsobu volby prezidenta (nepřímá vs. přímá, v případě přímé pak volba některého z výše uvedených způsobů určení vítěze voleb) na fungování politického systému je zásadní určit, jakou funkci a jaké kompetence prezident v daném režimu má.

Jedná-li se o tzv. prezidentský systém (příkladem jsou Spojené státy americké, prakticky všechny státy Latinské Ameriky, mnohé země post-sovětského prostoru, některé státy Afriky a Asie), kde prezident je hlavou státu i stojí (povětšinou) v čele výkonné moci a je tak nadán silnými exekutivními pravomocemi, může být dopad nastavených volebních pravidel zásadní, zejména co se týká síly jeho legitimacy a moci vůči zákonodárnému sboru. Zvláště v dějinách zemí Latinské Ameriky se vyskytl nejméně jeden případ, kdy hlava státu byla z funkce odstraněna neústavní cestou. Jedním z účelových argumentů pro takový krok pak byla i údajně nedostatečná volební legitimita (viz např. vojenský puč proti chilskému prezidentovi Allendemu v 70. letech).

V případě, že jde o tzv. parlamentní systémy (velká část evropských zemí), kde je šéfem vlády její předseda a prezidentovi připadají zejména kompetence reprezentace státu navenek, jmenování některých ústavních činitelů či funkce arbitra v případě zásadních politických krizí vzešlých z konfliktu mezi vládou a parlamentem, nebývá způsob volby hlavy státu tím zásadním stavebním kamenem její legitimacy. Ostatně dodnes je značný počet prezidentů v parlamentních systémech volen nepřímo (viz např. ČR, Itálie, Německo a další), nicméně je pozorovatelný trend k zavádění přímé volby prezidenta (existuje např. v Portugalsku, Polsku, na Slovensku a v dalších, zejména nově demokratizovaných zemích).

Právě zavedení přímé volby prezidenta v podmínkách parlamentního systému zavdává často důvod k pojímání takového režimu za systém svého druhu (*sui generis*). Jedním z používaných označení je termín „poloprezidentský systém“ (modelovým příkladem je Francie, někdy mezi takové systémy bývá řazeno Portugalsko, Polsko nebo Finsko). Tento termín reflektuje právě posílenou legitimitu hlavy státu díky přímé volbě a jeho větší nezávislosti na vůli parlamentu v některých ohledech, ze které mohou – avšak nutně nemusí – vyplývat některé nové pravomoci. Takový posun v množství a jakosti kompetencí je podmíněn zejména ústavními pravidly a jejich jasným definováním. Tam, kde existuje prostor pro víceznačnou interpretaci ústavou daných prezidentských

pravomocí, může po zavedení přímé volby, a tedy i po posílení legitimacy takto volené hlavy státu, dojít k posunutí hranic jejích kompetencí, aniž by nutně došlo k formálním změnám ústavních pravidel.

Vlastní podoba volebních pravidel při prezidentské volbě je začasto důsledkem vnitropolitických specifíků, případně účelových snah o zvýhodnění/znevýhodnění některé politické skupiny. V pluralitních systémech svobodné volební soutěže lze pozorovat tzv. psychologický efekt volebního systému, jehož působení je viditelné zejména u většinových volebních systémů. Logika tohoto efektu by se dala vyjádřit slovy „všechny hlasy pro někoho jiného než pro druhého v pořadí jsou hlasy pro vítěze.“ To znamená, že voliči jsou stimulováni (podobně jako ve druhém kole dvoukolového systému) volit toho, kdo má naději na zvolení, a nikoliv toho, koho by si opravdu přáli. To podporuje omezení efektivního výběru z kandidátů na soutěž mezi dvěma nejsilnějšími kandidáty a za příznivých podmínek i tendenci k dvoustranickému systému. Je třeba zdůraznit, že tento efekt se projevuje při dlouhodobém používání daných volebních pravidel (voliči musí být jasně obeznámeni s jejich fungováním) a nevylučuje excesy. Zároveň musí existovat možnost věrohodného zjištění volebních preferencí, aby voliči byli schopni identifikovat favorita voleb. Problematickou pak zde může být míra vlivu různých průzkumů veřejného mínění a subjektů, které je provádějí, včetně nebezpečí manipulace takových průzkumů.

Pro výsledky dvoukolové volby prezidenta má význam i to, zda zákon připouští, aby kandidát, který získal nejvyšší nebo druhý nejvyšší počet hlasů v prvním kole, před druhým kolem odstoupil a do druhého kola v tomto případě následně automaticky postoupil kandidát, který byl ve výsledcích prvního kola třetí. Pokud je takový postup možný, jsou prezidentské volby, resp. výsledky jejich druhého kola podstatně lépe ovladatelné ze strany důležitých politických stran: je tak umožněna dohoda na společném kandidátovi více politických stran, čímž lze eliminovat případný překvapivý postup extrémního kandidáta do druhého kola. Možnost postupu následujícího kandidáta na místo kandidáta, jenž se své kandidatury před druhým kolem vzdal, je ve většině států EU ústavami připuštěna, částečně je ještě modifikována v Rakousku (viz dále). Zároveň je u tohoto způsobu volby důležité, kolik kandidátů z prvního kola postupuje do kola druhého. Strategie kandidátů i voličů bude jiná, pokud do druhého kola postupují jen první dva nejúspěšnější kandidáti a dochází tak k jasné polarizaci volební soutěže, anebo postupuje kandidátů více a volba se pak stává vícerozměrnou. Druhá varianta je zde uvedena spíše jako teoreticky možná – její praktické uplatňování v prezidentských volbách v současnosti se nepodařilo dohledat – nicméně se používá ve Francii při volbách do Národního shromáždění, kdy do druhého kola většinové volby postupují první dva nejúspěšnější kandidáti a každý další, který získal více než 12,5 % hlasů. V parlamentních

volbách však může dojít k dohodám politických stran mezi volebními obvody, což u prezidentské volby není ze zřejmých důvodů možné.

Posledním, a co do významu rozhodně nezanedbatelným rizikem přímé volby hlavy státu, zejména pak v její jednokolové (relativně většinové) formě, je nebezpečí zvolení excentrických kandidátů. K tomu může dojít zejména tam, kde existuje potenciál pro příznivou voličskou odezvu na populistický volební program (typické pro Latinskou Ameriku). V době výrazného vlivu medií na volební kampaň a profesionalizace politického marketingu však může být pravděpodobnost zvolení politického outsidera relativně vysoká i v konsolidovaných pluralitních demokraciích.

Závěrem tohoto krátkého komentáře je vhodné zmínit i možný dopad samotného přechodu od jednoho způsobu volby hlavy státu k jinému. Jak již bylo uvedeno, lze pozorovat tendenci k zavádění přímé volby prezidenta i v rámci parlamentních systémů. Její zavedení však často vedlo k podstatným změnám politického systému (viz např. Francie na přelomu 50. a 60. let) či se stalo nástrojem vyřešení politické krize (případ Slovenska). V každém případě se zavedení přímé volby a její realizace odráží v politické soutěži mezi stranami a může mít i zásadní dopad do podoby stranického systému. Za podmínek nepřímé volby parlamentním orgánem je vyjednávání podpory v rámci souboru volitelů před voliči spíše skryto (a v případě tajné volby dokonce ani nemusí být vždy jasné, kdo jak hlasoval), spojení tak mohou být čistě jednorázová, příp. jen na úrovni jednotlivých volitelů, aniž by se prezidentská volba nutně musela stát jedním ze zásadních konfliktních témat nebo naopak spojovacím prvkem mezi stranami. U přímé volby je situace podstatně obohacena o nutnost zveřejňování spojení politických stran jako celků podporujících dané kandidáty, což může dodávat nový rozměr dlouhodobého vztahu mezi nimi a omezování (nebo naopak rozšiřování) jejich koaličního potenciálu při sestavování vlády.

Tato práce dále obsahuje srovnávací tabulku základních parametrů volebních systémů pro přímé prezidentské volby v jednotlivých členských státech EU a vybraných státech Latinské Ameriky a překlad ústavní popřípadě zákonné úpravy prezidentské volby v jednotlivých členských státech EU.

Srovnávací tabulka systémů přímých prezidentských voleb v členských státech EU a vybraných zemích Latinské Ameriky

Země	Právo navrhnout kandidáta	Systém volby	Minimální kvórum nutné k platnosti volby	Volební povinnost Ano - ne	Většina nutná ke zvolení v prvním kole	Postup do 2. kola	Druhé kolo	Odstup druhého kola	Nutnost aspoň 2 kandidátů ve druhém kole
Členské státy EU									
Bulharsko	?	dvě kola	nadpoloviční většina voličů	ne	Většina hlasů	dva kandidáti, kteří získali nejvyšší počet hlasů	většina hlasů	7 dní	?
Finsko	parlamentní strana nebo 20 000 voličů	dvě kola	Ne	ne	Nadpoloviční většina hlasů	dva kandidáti, kteří získali nejvíce hlasů	kandidát, který získal více hlasů	14 dní	ne
Francie	je třeba tzv. <i>parrainages</i> od aspoň 30 vyjmenovaných úředníků (ponejvíce starostů) z aspoň 30 departementů	dvě kola	Ne	ne	Absolutní většina hlasů	ve druhém kole mohou kandidovat jen dva kandidáti, kteří po případném odstoupení úspěšnějších kandidátů získali nejvyšší počet hlasů v prvním kole	absolutní většina hlasů	14 dní	ano
Irsko	20 členů parlamentu nebo rady aspoň 4 hrabství nebo sám sebe bývalý prezident	jediný převoditelný hlas	Ne	ne	–	–	–	–	–
Kyperská republika	9 občanů	dvě kola	Ne	ano	Nadpoloviční většina hlasů	dva kandidáti s nejvíce hlasy	nadpoloviční většina hlasů	týden	?

Země	Právo navrhnout kandidáta	Systém volby	Minimální kvórum nutné k platnosti volby	Volební povinnost Ano - ne	Většina nutná ke zvolení v prvním kole	Postup do 2. kola	Druhé kolo	Odstup druhého kola	Nutnost aspoň 2 kandidátů ve druhém kole
Litva	20 000 oprávněných voličů	dvě kola	nadpoloviční většina všech voličů	ne	více než polovina hlasů voličů	dva kandidáti, kteří získali nejvyšší počet hlasů (pokud se prvního kola neúčastnilo více než dva a žádný z nich nezískal potřebnou většinu, volby se opakují)	více než polovina hlasů voličů	2 týdny	ne
Polsko	100 000 občanů	dvě kola	Ne	ne	více než polovina hlasů	dva kandidáti, kteří získali nejvyšší počet hlasů, pokud odstoupí, pak ti další podle počtu hlasů	nejvyšší počet hlasů	14 dní, pokud kandidát odstoupí, pak 28 dní	ano
Portugalsko	7500 – 15 000 voličů	dvě kola	Ne	ano	více než polovina platných hlasů (bílé lístky nejsou platné hlasy)	dva kandidáti, kteří získali nejvíce hlasů a kandidatury se nevzdali	více než polovina platných hlasů (bílé lístky nejsou platné hlasy)	21 dní	ne
Rakousko	Petice 6 000 oprávněných voličů, petice podpořena 3 600 euro	dvě kola	ne	v zemích spolku, kde jsou upraveny	Více než polovinu všech platných hlasů	dva kandidáti, kteří získali nejvíce hlasů ⁴	více než polovinu všech platných hlasů	Třetí neděle po prvním kole	ne
Rumunsko	?	dvě kola	Ne	ne	Nadpoloviční většina hlasů	dva kandidáti s nejvíce hlasy	nadpoloviční většina hlasů	2 týdny	ne

⁴ Každá z obou skupin voličů, které tyto kandidáty navrhly, může ve druhém kole hlasování navrhnout místo svého původního kandidáta jmenovitě jinou osobu.

Práce slouží výhradně pro poslance a senátory Parlamentu České republiky. Zveřejňování je možné jen se souhlasem Parlamentního institutu a autora.

Země	Právo navrhnout kandidáta	Systém volby	Minimální kvórum nutné k platnosti volby	Volební povinnost Ano - ne	Většina nutná ke zvolení v prvním kole	Postup do 2. kola	Druhé kolo	Odstup druhého kola	Nutnost aspoň 2 kandidátů ve druhém kole
Slovensko	15 poslanců nebo aspoň 15 000 občanů	dvě kola	ne	ne	nadpoloviční většina hlasů	dva kandidáti s nejvíce hlasy, pokud se vzdali kandidatury, postupuje další v pořadí	největší počet hlasů	14 dní	ano ⁵
Slovinsko	10 poslanců, nebo politická strana, nebo 5 000 voličů	dvě kola	Ne	ne	většina odevzdaných platných hlasů	dva kandidáti, kteří získali nejvíce hlasů	většina odevzdaných platných hlasů.	21 dní	ne
Vybrané státy Latinské Ameriky									
Argentina	Legálně působící politické strany	dvě kola	ne	ano	45% většina platných hlasů, příp. postačuje 40% většina, pokud je náskok vítěze před druhým kandidátem větší než 10 %	dva kandidáti, kteří získali nejvíce hlasů	kandidát, který získal více hlasů	do 30 dnů	ano v případě úmrtí, ne v případě odstoupení některého z kandidátů,
Bolívie	Jakákoliv legální působící politická strana nebo koalice	dvě kola	Ne	ano	absolutní většina platných hlasů	dva kandidáti, kteří získali nejvíce hlasů	volí Kongres (společná schůze obou parlamentních komor)	bez zbytečného odkladu	?
Brazílie	Jakákoliv legální působící politická strana nebo koalice	dvě kola	Ne	ano	nadpoloviční většina platných hlasů	dva kandidáti, kteří získali nejvíce hlasů	kandidát, který získal více hlasů	2 nebo 3 týdny	ano

⁵ Pokud nejsou pro druhé kolo dva kandidáti, druhé kolo se neuskuteční a vyhlásí se nová volba. V prvním kole je připuštěna volba s jediným kandidátem.

Země	Právo navrhnout kandidáta	Systém volby	Minimální kvórum nutné k platnosti volby	Volební povinnost Ano - ne	Většina nutná ke zvolení v prvním kole	Postup do 2. kola	Druhé kolo	Odstup druhého kola	Nutnost aspoň 2 kandidátů ve druhém kole
Chile	Jakákoliv legální působící politická strana nebo koalice a občané, kteří nezávislého kandidáta podpoří peticí s podpisy přinejmenším 0,5 % voličů z minulých voleb	dvě kola	Ne	ano	nadpoloviční většina platných hlasů	dva kandidáti, kteří získali nejvíce hlasů	kandidát, který získal více hlasů	30 dnů	ano
Mexiko	Legální působící politická strana nebo koalice	jedno kolo	Ne	ano	prostá většina	–	–	–	–
Paraguay	Legálně působící politické strany, hnutí a koalice	jedno kolo	Ne	ano	prostá většina	–	–	–	–
Venezuela	Legálně působící politické strany, hnutí a koalice	jedno kolo	Ne	ne	prostá většina	–	–	–	–

Pozn.: Otazník (?) znamená, že se příslušný údaj nepodařilo zjistit nebo spolehlivě ověřit, pomlčka (–) značí, že je dané kritérium pro volební systém irelevantní.

Ústavní úprava přímé prezidentské volby v členských státech EU

BULHARSKO

Ústava

Čl. 92

- 1) Prezident je hlavou státu. Zosobňuje jednotu národa a zastupuje Republiku Bulharsko v mezinárodních vztazích.
- 2) Prezidentovi pomáhá v jeho činnosti viceprezident.

Čl. 93

- 1) Prezident je volem přímo voliči na dobu pěti let dle postupu stanoveného zákonem.
- 2) Prezidentem může být zvolen bulharský občan narozením, který dosáhl 40 let věku, jenž splňuje podmínky pro zvolení lidovým zástupcem a který žil posledních pět let v zemi.
- 3) Zvolen je kandidát, který obdržel více než polovinu platných hlasů, jestliže se hlasování zúčastnila více než polovina voličů.
- 4) Jestliže nebyl zvolen žádný z kandidátů, koná se ve lhůtě sedmi dní nová volba, které se účastní dva kandidáti, kteří obdrželi nejvíce hlasů. Zvolen je kandidát, který obdrží více hlasů.
- 5) Volba nového prezidenta se koná nejdříve tři měsíce a nejpozději dva měsíce před uplynutím mandátu dosavadního prezidenta.
- 6) Ve sporech o zákonnost volby prezidenta rozhoduje Ústavní soud ve lhůtě jednoho měsíce po volbách.

Čl. 94

Viceprezident je volen současně a na jedné kandidátní listině s prezidentem za podmínek a způsobem stanoveným pro volbu prezidenta.

Čl. 95

- 1) Prezident a viceprezident mohou být znovuzvoleni do téhož úřadu pouze ještě na jeden mandát.
- 2) Prezident a viceprezident nemohou být lidovými zástupci, vykonávat jiné státní, společenské a hospodářské činnosti a účastnit se na řízení politických stran.

FINSKO

Ústava

Kapitola 5 - Prezident republiky a Státní rada

§ 54 — Volba prezidenta republiky

Prezidentem republiky se volí na dobu šesti let přímou volbou rodilý finský státní občan. Stejná osoba může být zvolena prezidentem nejvýše na dvě po sobě následující období. Prezidentem je zvolen kandidát, který ve volbě obdržel více než polovinu odevzdaných hlasů. Nezískal-li žádný z kandidátů většinu odevzdaných hlasů, následuje nová volba mezi dvěma

kandidáty, kteří získali nejvíce hlasů. Prezidentem je pak zvolen kandidát, který při nové volbě získal více hlasů. Je-li kandidátem pouze jedna osoba, stává se prezidentem bez volby. Právo navrhnout kandidáta pro volbu prezidenta má každá registrovaná strana, z jejíž kandidátní listiny byl při posledních parlamentních volbách zvolen alespoň jeden poslanec, jakož i dvacet tisíc voličů. Dobu volby a volební řád pro prezidentské volby upravuje blíže zákon.

FRANCIE

Ústava

Čl. 7.

Prezident republiky je zvolen absolutní většinou odevzdaných hlasů. Není-li jí dosaženo v prvním kole hlasování, koná se ve čtrnáctém následujícím dni druhé kolo. Mohou v něm kandidovat jen dva kandidáti, kteří po případném odstoupení úspěšnějších kandidátů získali největší počet hlasů v prvním kole.

K hlasování se přistupuje na vyzvu vlády.

Volba nového prezidenta se koná nejméně dvacet a nejvýše třicet pět dní před uplynutím období úřadujícího prezidenta.

V případě, že je úřad prezidenta republiky z jakékoli příčiny uprázdněn, nebo v případě, že Ústavní rada, na niž se vláda obrátila, rozhodnutím absolutní většinou svých členů zjistí, že prezident nemůže vykonávat svou funkci, vykonává funkce prezidenta republiky s výjimkou těch, jež jsou zakotveny v níže uvedených článcích 11 a 12 prozatímně předseda Senátu a nemůže-li je vykonávat, vláda.

Uprázdni-li se úřad nebo prohlásí-li Ústavní rada překážku za trvalou, koná se volba nového prezidenta nejméně dvacet a nejvýše třicet pět dní po uprázdnění úřadu nebo po prohlášení trvalé povahy překážky, neznemožní-li to okolnosti vyšší moci, zjištěné Ústavní radou.

Jestliže v sedmi dnech před uplynutím lhůty lhůty pro předložení kandidatur některý z kandidátů, který méně než třicet dní před tímto datem veřejně prohlásil své rozhodnutí kandidovat, zemře anebo je mu znemožněno kandidovat, může Ústavní rada rozhodnout o odložení voleb.

Jestliže jeden z kandidátů zemře anebo je mu znemožněno kandidovat před prvním kolem hlasování, Ústavní rada vysloví odložení voleb.

V případě smrti nebo nemožnosti kandidovat jednoho nebo dvou kandidátů s nejpříznivějšími výsledky v prvním kole, jež proběhlo před jejich případným odstoupením, prohlásí Ústavní rada, že musí všechny volební úkony proběhnout znovu; stejně je tomu v případě úmrtí nebo znemožnění kandidatury jednoho ze dvou kandidátů, kteří zůstali jedinými kandidáty pro druhé kolo.

Ústavní rada jedná v těchto případech vždy za podmínek, stanovených druhým odstavcem článku 61 nebo těch, které platí pro navrhování kandidátů podle organického zákona na základě článku 6.

Ústavní rada může prodloužit lhůty, uvedené ve třetím a pátém odstavci, aniž by se však hlasování smělo konat později, než třicet pět dní po dni rozhodnutí Ústavní rady. Pokud by použití ustanovení tohoto odstavce způsobilo odložení voleb k datu pozdějšímu než je poslední den působnosti současného prezidenta, zůstane tento v úřadě až do vyhlášení svého nástupce.

Během uprázdnění úřadu prezidenta republiky nebo v období mezi prohlášením trvalé povahy překážky a volbou prezidentova nástupce nelze použít článků 49 a 50 ani článku 89 ústavy.

IRSKO

Ústava

Článek 12.

(1) Zřizuje se funkce prezidenta Irska (Uachtarán na hEireann), dále označovaného jako prezident, který stojí nad všemi ostatními osobami ve státě a který zastává a vykonává funkce a pravomoci, které jsou mu svěřeny touto Ústavou a zákonem.

(2) 1. Prezident je volen přímým hlasováním lidu.

2. Každý občan, který má právo hlasovat ve volbách členů Dáil Eireann, má právo hlasovat při volbě prezidenta.

3. Volby se provádějí tajným hlasováním a podle systému poměrného zastoupení s jedním převoditelným hlasem.

(3) 1. Prezident vykonává svůj úřad po sedm let ode dne, kdy nastoupil do funkce, pokud před koncem tohoto období nezemře, neodstoupí, není odvolán nebo se nestane trvale neschopným výkonu funkce. Taková neschopnost musí být prokázána k plné spokojenosti Nejvyššího soudu, skládajícího se ne z méně než pěti soudců.

2. Kdo zastává nebo zastával úřad prezidenta, do něj může být jednou, ale pouze jednou, opět zvolen.

3. Volby do funkce prezidenta se nekonají dříve ani později než šedesátý den po skončení funkčního období každého prezidenta, avšak v případě odvolání prezidenta z funkce nebo jeho smrti, odstoupení nebo trvalé neschopnosti výkonu funkce prokázané způsobem výše uvedeným (nezávisle na tom, je-li prokázána před nebo po datu nástupu do funkce), konají se volby do funkce prezidenta do šedesáti dnů po takové události.

(4) 1. Do funkce prezidenta může být zvolen každý občan, který dosáhl třiceti pěti let věku.

2. Každý kandidát na tuto funkci, kromě bývalých a odcházejícího prezidenta, musí být nominován buď:

i) ne méně než dvaceti osobami, z nichž každá je toho času členem

jedné z komor Oireachtas, nebo ii) radami ne méně než čtyř správních hrabství (včetně městských

obvodů), založených zákonem.

3. Žádná osoba a žádná taková rada není oprávněná v souvislosti s týmiž volbami navrhnout více než jednoho kandidáta.

4. Bývalí a odcházející prezident se mohou stát kandidáty na základě vlastní nominace.

5. Je-li na úřad prezidenta navržen pouze jeden kandidát, není nutné pro jeho zvolení přistoupit k hlasování.

(5) Volby do funkce prezidenta upravuje v souladu s ustanoveními tohoto článku zákon.

(6) 1. Prezident nesmí být členem ani jedné z komor Oireachtas.

2. Je-li prezidentem zvolen člen některé z komor Oireachtas, jeho mandát v této komoře se považuje za uvolněný.

3. Prezident nesmí zastávat žádný jiný placený úřad či funkci.

(7) První prezident se ujme úřadu v nejkratší možné době po svém zvolení. Každý další prezident nastoupí do úřadu v den následující po dni, kdy skončí funkční období jeho předchůdce, nebo v nejkratší možné době poté, nebo v případě odvolání jeho předchůdce, jeho rezignace, smrti

nebo trvalé neschopnosti výkonu funkce, byla-li prokázána postupem stanoveným v odstavci 3 tohoto článku, v co nejkratší době po volbě.

(8) Prezident se ujímá funkce v přítomnosti členů obou komor Oireachtas, soudců Nejvyššího soudu a Vrchního soudu a dalších veřejných činitelů proslovením a podpisem tohoto prohlášení:

Práce slouží výhradně pro poslance a senátory Parlamentu České republiky. Zveřejňování je možné jen se souhlasem Parlamentního institutu a autora.

„V přítomnosti Boha všemohoucího slavnostně a upřímně slibuji a prohlašuji, že budu zachovávat Ústavu Irska a dodržovat jeho zákony, že budu věrně a svědomitě plnit své povinnosti v souladu s Ústavou a ostatními zákony a že věnuji své schopnosti službě a blahu lidu Irska. Bůh mne ved' a opatruj.“

(9) Prezident může během svého funkčního období opustit stát jen se souhlasem vlády.

(10) 1. Prezident může být odvolán pro zákonem stanovené přestupky.

2. Obvinění může být vzneseno jednou z komor Oireachtas na základě a v souladu s ustanoveními tohoto odstavce.

3. Návrh na vznesení obvinění proti prezidentovi podle ustanovení tohoto článku kteroukoli z komor Oireachtas nemůže být projednáván, dokud nejméně třicet poslanců této komory nepodá petici návrh podporující.

4. Žádný takový návrh nemůže být přijat kteroukoli z komor Oireachtas, pokud se pro něj komora nevytvoří rezolucí, podporovanou ne méně než dvěma třetinami všech jejích členů.

5. Pokud jedna z komor Oireachtas vznesne obvinění, druhá z komor provede nebo dá provést vyšetřování ve věci.

6. Prezident má právo být přítomen a zastoupen při vyšetřování obvinění.

7. Je-li v důsledku vyšetřování přijata rezoluce, podporovaná ne méně než dvěma třetinami všech členů té komory Oireachtas, jež obvinění vyšetřovala nebo dala vyšetřit a uvádějící, že obvinění vznesené proti prezidentovi bylo prokázáno a že přestupek, který byl předmětem vyšetřování, byl takový, že jej činí nehodným dalšího setrvávání ve funkci, potom má taková rezoluce za následek odvolání prezidenta z úřadu.

LITVA

Ústava

Článek 79

Kandidátem na úřad prezidenta republiky se může stát každý litevský státní občan, splňující předpoklady prvního odstavce článku 78, který shromáždil na svou podporu podpisy nejméně dvaceti tisíc oprávněných voličů.

Počet kandidátů na úřad prezidenta republiky není omezen.

Článek 80

Pravidelné volby prezidenta republiky se konají poslední neděli dva měsíce před uplynutím úředního období prezidenta republiky.

Článek 81

Zvolen je ten kandidát na prezidenta republiky, který v prvním kole hlasování, jehož se účastnila nejméně polovina všech voličů, získal více než polovinu hlasů všech voličů, kteří se účastnili volby. Účastnila-li se volby méně než polovina oprávněných voličů, je zvolen ten kandidát, který získal nejvíce hlasů, nikoli však méně než jednu třetinu hlasů všech oprávněných voličů.

Nezískal-li v prvním kole hlasování žádný z kandidátů potřebnou většinu hlasů, koná se po dvou týdnech nové hlasování o těch dvou kandidátech, kteří získali nejvyšší počet hlasů.

Jestliže se prvního kola hlasování neúčastnilo více kandidátů než dva a žádný z nich nezískal potřebnou většinu hlasů, opakuje se volba znovu.

POLSKO

Ústava

Článek 127

(1) Prezident Polské republiky je volen lidem ve všeobecných, rovných, přímých a tajných volbách.

(2) Prezident Polské republiky je volen na dobu pěti let. Opětná volba je přípustná pouze jednou.

(3) Prezidentem Polské republiky může být zvolen každý polský státní občan, který dosáhl nejpozději v den volby věku 35 let a má volební právo do Sejmu. Kandidáta navrhuje nejméně 100 000 státních občanů, kteří jsou nositeli volebního práva do Sejmu.

(4) Za prezidenta Polské republiky je zvolen kandidát, který získal více než polovinu odevzdaných platných hlasů. Jestliže tuto většinu nezíská žádný kandidát, koná se čtrnáctého dne po první volbě volba nová.

(5) Při nové volbě se rozhoduje dvěma kandidáty, kteří v prvním hlasování získali nejvyšší počet hlasů. Jestliže kandidát odvolá svůj souhlas ke kandidatuře, jestliže ztratí volební právo, nebo zemře-li, je na jeho místě připuštěn ten z kandidátů, který v prvé volbě získal následující nejvyšší počet hlasů. V takovém případě se odloží datum nové volby o dalších čtrnáct dnů.

(6) Prezidentem Polské republiky je zvolen ten kandidát, který v nových volbách získal nejvyšší počet hlasů.

(7) Zásady a postup při navrhování kandidátů na volbu prezidenta, její provádění, jakož i podmínky její platnosti upravuje zákon.

Článek 128

(1) Funkční období prezidenta začíná dnem převzetí úřadu.

(2) Den volby prezidenta stanoví maršálek Sejmu na den, který nastane nejdříve sto dnů a nejpozději sedmdesát pět dnů před uplynutím funkčního období úřadujícího prezidenta. Končí-li funkční období prezidenta Polské republiky předčasně, určí maršálek Sejmu den volby během čtrnácti dnů po ukončení prezidentova úřadu. Volebním dnem je den pracovního klidu v časovém rozmezí šedesáti dnů po dni vyhlášení voleb.

Článek 129

(1) Platnost volby prezidenta zjišťuje Nejvyšší soud.

(2) Každý volič má právo uplatnit u Nejvyššího soudu námitky proti platnosti volby prezidenta Polské republiky, a to v souladu se zákonem stanovenými zásadami.

(3) Byla-li volba prezidenta Polské republiky prohlášena za neplatnou, koná se nová volba podle zásad stanovených v čl. 128 odst. 2 o předčasném ukončení prezidentského úřadu.

PORTUGALSKO

Ústava

Čl.121.

(1) Prezident republiky je volen ve všeobecných, přímých a tajných volbách portugalskými státními občany, jakož i těmi občany, kteří mají bydliště v zahraničí, a to v mezích následujícího odstavce.

(2) Výkon volebního práva portugalských státních občanů s bydlištěm v zahraničí je upraven zákonem s ohledem na míru jejich skutečného sepětí s národním společenstvím.

Čl 122.

Volitelný je každý státní občan portugalského původu, který má volební právo a ukončil třicátý pátý rok věku.

Čl 123.

(1) Opětovná volba není přípustná pro další funkční období v přímé návaznosti na dvě předcházející nebo do pěti let po ukončení druhého ze dvou bezprostředně následujících funkčních období.

(2) Vzdá-li se prezident republiky svého úřadu, nemůže odstoupící prezident kandidovat ani v prezidentských volbách, jež následují bezprostředně jeho odstoupení, ani během prvních prezidentských voleb, jež proběhnou v pěti letech následujících po jeho odstoupení.

Čl. 124.

(1) Kandidáti na úřad prezidenta republiky mohou být navrženi nejméně sedmi tisíci pěti sty a nejvýše patnácti tisíci občany s volebním právem.

(2) Kandidatury musí být předloženy nejpozději třicet dnů před dnem volby Ústavnímu soudu.

(3) Zemře-li některý z kandidátů anebo dojde-li k jiné události, jež má za následek ztrátu schopnosti prezidentský úřad vykonávat, proběhne v souladu s podmínkami stanovenými zákonem volební řízení znovu.

Čl. 125.

(1) Prezident republiky je volen mezi šedesátým a třicátým dnem přeci koncem funkčního období jeho předchůdce nebo mezi šedesátým a devadesátým dnem po uvolnění úřadu.

(2) Prezidentské volby nelze konat mezi devadesáti dny před a devadesáti dny po volbě Shromáždění republiky.

(3) V případě uvedeném v předchozím odstavci se koná volba během 10 dnů po uvedené lhůtě a funkční období odcházejícího prezidenta se tím automaticky o potřebnou dobu prodlužuje.

(4) Volební den pro první ze dvou možných volebních kol se stanoví tak, aby se obě volební kola uskutečnila v době, uvedené v odstavcích 1 a 3.

Čl. 126.

(1) Prezidentem republiky je zvolen ten kandidát, který získá více než polovinu platně odevzdaných hlasů, přičemž bílé hlasovací lístky se nepokládají za platné hlasy.

(2) Nedosáhne-li žádný z kandidátů potřebného počtu hlasů, uskuteční se dvacátého prvního dne po prvním volebním kole druhé volební kolo.

(3) Tohoto volebního kola se účastní pouze ti dva kandidáti, kteří v prvním volebním kole získali nejvíce hlasů a své kandidatury se nevzdali.

Čl. 27.

(1) Zvolený prezident s ujímá svého úřadu před Shromážděním republiky.

(2) Převzetí úřadu se uskuteční v posledním dnu úředního období odcházejícího prezidenta nebo, jedná-li se o volbu v důsledku uvolnění úřadu, osmého dne po zveřejnění volebních výsledků.

(3) Při převzetí úřadu skládá zvolený prezident republiky tento slib:
,Přisáhám na svou čest, že budu své úkoly věrně vykonávat a chránit ústavu republiky, uskutečňovat ji a o její uskutečňování pečovat.

RAKOUSKO

Ústava

1. Spolkový prezident

Článek 60.

(1) Spolkového prezidenta volí lid Spolku na základě rovného, přímého, tajného a osobního volebního práva; uchází-li se pouze jeden kandidát o zvolení, koná se volba tak, že se o něm hlasuje. Právo zúčastnit se voleb má každý volič do Národní rady. Pro volbu se zavádí hlasovací povinnost ve spolkových zemích, v nichž to přikazuje zemský zákon. Bližší předpisy o provádění voleb a volební povinnosti stanoví spolkový zákon; tento spolkový

Práce slouží výhradně pro poslance a senátory Parlamentu České republiky. Zveřejňování je možné jen se souhlasem Parlamentního institutu a autora.

zákon má zejména určit důvody, jimiž bude možno omluvit neúčast na volbách přes zavedenou volební povinnost.

(2) Zvolena je osoba, která získá více, než polovinu všech platných hlasů. Nezíská-li se taková většina, koná se druhé kolo hlasování. V něm se mohou považovat za platné pouze hlasy odevzdané pro jednoho ze dvou kandidátů,

kteří v prvním kole hlasování získali nejvíce hlasů; avšak každá z obou skupin voličů, které tyto kandidáty navrhly, může ve druhém kole hlasování navrhnout místo svého původního kandidáta jmenovitě jinou osobu.

(3) Spolkovým prezidentem může být zvolena pouze osoba, která má volební právo do Národní rady a překročila před 1. lednem volebního roku 35. rok věku. Členové současných nebo dřívějších panovnických rodin nejsou volitelní.

(4) Výsledky voleb spolkového prezidenta ohlásí úředně spolkový kancléř.

(5) Funkční období spolkového prezidenta trvá 6 let. Opětovné zvolení na nejbližší období je přípustné pouze jedenkrát.

(6) Spolkový prezident může být před uplynutím svého funkčního období odvolán lidovým hlasováním. Lidové hlasování se koná na žádost Spolkového shromáždění. Spolkové shromáždění svolává pro tento účel spolkový kancléř, usnese-li se na takovém návrhu Národní rada. K usnesení Národní rady je třeba alespoň poloviny členů rady a dvoutřetinové většiny odevzdaných hlasů. Přijme-li Národní rada takové usnesení, nemůže spolkový prezident nadále zastávat svou funkci. Odmítne-li lidové hlasování odvolat prezidenta, považuje se to za jeho nové zvolení a má za následek rozpuštění Národní rady (článek 29, odst. 1). I v tomto případě nesmí celkové funkční období spolkového prezidenta trvat déle než 12 let.

SLOVENSKO

Ústava

Prezident Slovenskej republiky

Čl. 101

(1) Hlavou Slovenskej republiky je prezident. Prezident reprezentuje Slovensku republiku navonok i dovnútra a svojím rozhodovaním zabezpečuje riadny chod ústavných orgánov. Prezident vykonáva svoj úrad podlá svojho svedomia a presvedčenia a nie je viazaný príkazmi.

(2) Prezidenta volia občania Slovenskej republiky v priamych voľbách tajným hlasovaním na pat rokov. Právo voliť prezidenta majú občania, ktorí majú právo voliť do Národnej rady Slovenskej republiky.

(3) Kandidátov na prezidenta navrhuje najmenej 15 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky alebo občania, ktorí majú právo voliť do Národnej rady Slovenskej republiky, a to na základe petície podpísanej najmenej 15 000 občanmi. Návrhy na voľbu sa odovzdávajú predsedovi Národnej rady Slovenskej republiky najneskôr do 21 dní od vyhlásenia volieb.

(4) Za prezidenta je zvolený kandidát, ktorý získá nadpolovičnú väčšinu platných hlasov oprávnených voličov. Ak ani jeden z kandidátov nezíská potrebnú väčšinu hlasov voličov, koná sa do 14 dní druhé kolo volieb. Do druhého kola volieb postupujú ti dvaja kandidáti, ktorí získali najväčší počet platných hlasov. V druhom kole volieb je za prezidenta zvolený ten kandidát, ktorý získal najväčší počet platných hlasov zúčastnených voličov.

(5) Ak jeden z dvoch kandidátov, ktorí získali v prvom kole volieb najviac platných hlasov, prestane byť voliteľný za prezidenta pred druhým kolom volieb alebo ak sa práva kandidovať vzdá, postupuje do druhého kola volieb kandidát, ktorý v prvom kole volieb získal ďalší najvyšší počet platných hlasov. Ak pre druhé kolo volieb nie sú dvaja kandidáti, druhé kolo volieb sa neuskutoční a predseda Národnej rady Slovenskej republiky vyhlásí do siedmich dní nové voľby tak, aby sa uskutočnili do 60 dní od ich vyhlásenia.

- (6) Ak sa o funkciu prezidenta uchádza iba jeden kandidát, koná sa voľba tak, že sa o ňom hlasuje; za prezidenta je zvolený, ak získá nadpolovičnú väčšinu platných hlasov zúčastnených voličov.
- (7) Zvolený kandidát sa ujíma funkcie prezidenta zložením slubu. Slub skladá pred Národnou radou Slovenskej republiky do rúk predsedu Ústavného súdu Slovenskej republiky napoludnie v deň, v ktorom sa má skončiť volebné obdobie predchádzajúceho prezidenta.
- (8) Ak bolo volebné obdobie prezidenta skončené predčasne, zvolený kandidát skladá svoj slub a ujíma sa funkcie prezidenta napoludnie v nasledujúci deň po dni, v ktorom boli vyhlásené výsledky volieb.
- (9) O ústavnosti alebo zákonnosti volieb prezidenta rozhoduje Ústavný súd Slovenskej republiky.
- (10) Podrobnosti o voľbách prezidenta ustanoví zákon.

Čl. 103

- (1) Za prezidenta možno zvoliť: každého občana Slovenskej republiky, ktorý je voliteľný za poslanca Národnej rady Slovenskej republiky a v deň voľby dosiahol vek 40 rokov.
- (2) Tá istá osoba môže byť zvolená za prezidenta najviac v dvoch po sebe nasledujúcich obdobiach.
- (3) Voľbu prezidenta vyhlasuje predseda Národnej rady Slovenskej republiky tak, aby sa prvé kolo volieb uskutočnilo najneskôr 60 dní pred uplynutím funkčného obdobia úradujúceho prezidenta. Aksa úrad prezidenta uvoľní pred uplynutím funkčného obdobia, predseda Národnej rady Slovenskej republiky vyhlásí voľbu prezidenta do siedmich dní tak, aby sa prvé kolo volieb uskutočnilo najneskôr do 60 dní odo dňa vyhlásenia voľby prezidenta.

SLOVINSKO

Ústava

Článok 103

Voľba prezidenta republiky

Prezident republiky je volen v priamych, všeobecných a tajných voľbách.

Ke zvolení prezidenta republiky je treba väčšiny odevzdaných platných hlasů.

Prezident republiky je volen na dobu päť rokov. Následné znovuzvolení je prípustné pouze jednou. Uplyne-li funkční období prezidenta republiky během válečného nebo výjimečného stavu, končí svůj úřad šest měsíců po skončení válečného nebo výjimečného stavu.

Za prezidenta republiky může být zvolen pouze slovinský státní občan. Voľbu prezidenta republiky vyhlasuje predseda Státního shromáždění. Prezident republiky musí být zvolen nejpозději 15 dní před uplynutím úředního období předcházejícího prezidenta.

Zákon o voľbách prezidenta Slovinska:

Čl. 20

Organizace voleb, hlasování a úprava hlasovacího protokolu se řídí zákonem o voľbách do parlamentu, pokud tento zákon nestanoví něco jiného.

Čl. 21

Hlasovací lístek při voľbě prezidenta republiky obsahuje jména kandidátů podle abecedy.

Volič hlasuje jen pro jednoho kandidáta tím, že zakroužkuje číslo u jména kandidáta, za kterého hlasuje.

Čl. 22

Republiková volební komise vyhotoví protokol volby za prezidenta republiky.
Za prezidenta je zvolen kandidát, který byl zvolen většinou platných hlasů.

Čl. 23

Pokud kandidát nezískal většinu platných hlasů, koná se nové hlasování mezi kandidáty, kteří dosáhli nejvíce hlasů. Pokud více kandidátů dosáhlo shodný nejvyšší počet hlasů nebo pokud dva kandidáti nebo více kandidátů získalo druhý nejvyšší počet hlasů, vylosují se postupující kandidáti losem. Kandidátní listina obsahuje jména kandidátů podle počtu hlasů, které kandidát získal při prvním hlasování. Pokud je počet hlasů shodný, pak se pořadí vylosuje.

Čl. 24

Nové hlasování se koná nejdříve 21 den po prvním hlasování.
Nové hlasování vypíše volební komise. Termín se publikuje v Úředním listu Republiky Slovinské.

Literatura:

Klokočka, V., Wagnerová, E. Ústavy států EU, Linde Praha 2004

Klokočka, V., Ústavy států EU, 2. díl, Linde Praha 2005

Pavlíček, V., Jirásková V., Transformace ústavních systémů zemí střední a východní Evropy, Carolinum, Praha 2001

Němec, J. et al. Politické systémy Latinské Ameriky, Oeconomica, Praha 2006.

Dalším zdrojem byly webové stránky jednotlivých parlamentů nebo prezidentů